

LIKOVNE AKTIVNOSTI DJECE U PRIRODNOM OKRUŽENJU

Zavrtnik, Danijela

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:957412>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-28**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

DANIJELA ZAVRTNIK

ZAVRŠNI RAD

LIKOVNE AKTIVNOSTI DJECE U
PRIRODNOM OKRUŽENJU

Čakovec, prosinac 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Čakovec)

PREDMET: METODIKA LIKOVNE KULTURE

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Danijela Zavrtnik

TEMA ZAVRŠNOG RADA: LIKOVNE AKTIVNOSTI DJECE U
PRIRODNOM OKRUŽENJU

MENTOR: izv. prof. mr. art. Kristina Horvat Blažinović

Čakovec, prosinac 2017.

SADRŽAJ

<i>SAŽETAK</i>	<i>i</i>
<i>SUMMARY</i>	<i>ii</i>
<i>1. UVOD</i>	<i>1</i>
<i>3. ZNAKOVI, SIMBOLI I PIKTOGRAMI/IDEOGRAMI KAO JEDINSTVEN ASPEKT DJEČJEG LIKOVNOG IZRAZA</i>	<i>4</i>
<i>4. FAZE IZRAŽAVANJA U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU</i>	<i>6</i>
4.1 Faza izražavanja primarnim simbolima (1-3 godina).....	<i>6</i>
4.2. Faza izražavanja složenim simbolima (4-7 godina)	<i>7</i>
4.3. Faza intelektualnog realizma (6-11 godina)	<i>9</i>
4.4. Faza vizualnog realizma (11- 14 godine)	<i>10</i>
<i>5. DIJETE I VANJSKI PROSTOR</i>	<i>11</i>
<i>6. LIKOVNE AKTIVNOSTI U VANJSKOM PROSTORU</i>	<i>13</i>
<i>7. DJEČJE LIKOVNO STVARALAŠTVO</i>	<i>14</i>
<i>8. MOTIVACIJA I NAČINI RADA</i>	<i>15</i>
8.1. Značaj motivacije	<i>15</i>
8.2. Emocije i dječje stvaralaštvo	<i>16</i>
8.3. Načini rada po promatranju i nakon promatranja.....	<i>16</i>
8.4. Načini rada po sjećanju	<i>17</i>
8.5. Načini rada po zamišljanju i izmišljanju	<i>17</i>
8.6 Uloga odgojitelja	<i>17</i>
<i>9. ANALIZA DJEČJIH LIKOVNIH RADOVA</i>	<i>19</i>
<i>10. PROJEKT: LIKOVNA AKTIVNOST</i>	<i>19</i>

11.1. Uvid u prethodna znanja djece vezana uz temu. Pitanja.	20
11.2 Motivacija djece za aktivnost, organizacija rada i okvirni planirani tijek aktivnosti	21
11.3. Osvrt na tijek aktivnosti.....	28
11.4 Prikazi analiza dječjih likovnih radova s originalnim dječjim komentarima	29
11.5 Osobni osvrt na vlastiti rad.....	34
<i>11. ZAKLJUČAK.....</i>	<i>35</i>
<i>ŽIVOTOPIS.....</i>	<i>36</i>
<i>LITERATURA.....</i>	<i>37</i>
<i>IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA</i>	<i>38</i>

SAŽETAK

Ovaj se rad bavi likovnim aktivnostima djece u vrtiću, ali i razvojem psihomotoričkih vještina tijekom bavljenja njima. Nalazimo početke likovne pismenosti te opisivanje različitih faza izražavanja kod djece. Spomenute su mnogobrojne dobrobiti boravka djece u vanjskom prostoru i prostorima izvan dječjeg vrtića kao i provođenja likovnih aktivnosti u istom prostoru. Prirodno okruženje koje je nepresušan izvor poticaja, ako je iskorišten na ispravan način, može postati izvrsno mjesto za ugodan boravak djece čije će dijelove ono prikazati i u likovnom djelu. Spomenuti su i različiti motivi koji potiču djecu na likovno izražavanje, različiti su ishodi svake likovne aktivnosti te je svako dijete drugačije tijekom bavljenja njima. Na odrasloj je osobi, tj. odgajatelju da potiče i stvara nove interese kod djece, djelo sagleda sa više stajališta, izabire materijale, kao i sredstva te predlaže aktivnosti koje će potaknuti djecu na sjecanje novih znanja. Provedena je likovna aktivnost sa djecom, opisan je način na koji je likovna aktivnost zamišljena i ostvarena te nailazimo na kratki osvrt na dječje likovno stvaralaštvo.

KLJUČNE RIJEČI : dijete, likovne aktivnosti, psihofizički razvoj djeteta, boravak na otvorenom, likovne aktivnosti na otvorenom

SUMMARY

This paper deals with kindergarten children's art activities, as well as the development of psychomotor skills during such activities. The beginning of artistic literacy and the description of different phases of expression occur in this life period. This work talks about numerous benefits of spending time outside, as well as performing art activities outdoors. Natural environment – an inexhaustible source of inspiration can, if used correctly, become an excellent place for children to create and express themselves. Both the aim and purpose of this paper is to refer to a deeper theoretical study of the development of children's art skills and the ways of encouraging and expressing them. Various motives that encourage children to create are mentioned alongside different outcomes of each art activity. Each child is different when it comes to dealing with certain activities, hence it is up to an adult i.e. an educator, to visualize the artwork from multiple points of view and to see what are the exact needs of a particular child. Moreover, children can be motivated by different materials, conversation, individual objects or an interesting event. Therefore, this paper introduces an already implemented art activity with children, i.e. the way in which the art activity is conceived and carried out. Finally, it gives a brief overview of children's artistic creativity as such.

KEY WORDS: child, art activity, psychophysical development, outdoor art activities

1. UVOD

Sve do kraja 19.stoljeća, odnosno početka 20.stoljeća, dječji likovni radovi su se procjenjivali ovisno o razini realnog prikaza određenog motiva. Danas su stručnjaci podijeljeni u mišljenju kako i na koji način bi trebalo sagledavati dječje likovne radove. Ona se mogu proučavati s naglaskom na sadržaj, na kreativne sposobnosti i razvojne faze djeteta. Kroz povijest ljudi su učili prikazati u što jednostavnijim zapisima ono što su vidjeli ili doživjeli. Kako su se razvijali jezici, tako su se razvijali i slikovni zapisi, a najbolja je usporedba tog razvoja s razvojnim fazama djeteta. Svako dijete individualno prolazi kroz pojedine razvojne faze tijekom kojih se događaju određene promjene. Svaki dječji likovni rad ima svoju važnost, svoj motiv, svoju emociju i svoju misao koja potiče od djeteta. Od faze izražavanja primarnim simbolima preko faze izražavanja složenim simbolima, dijete dolazi do razine intelektualnog i vizualnog realizma. U razvojnim fazama dječje likovnosti važnu ulogu imaju odgojitelji koji na različite načine mogu potaknuti, motivirati dijete na likovno izražavanje i stvaranje. Tijekom likovnog stvaralaštva djeca kombiniraju slikovno pamćenje, promatranje, motivaciju ili emociju. Provođenjem likovnih aktivnosti u prirodi, boravkom na zraku donosi dobrobit organizmu djeteta, te je ono nepresušni izvor poticaja. Drugim riječima djeci se mogu ponuditi materijali i određeni motiv za likovni izričaj, ali ih se može prepustiti u izboru materijala, osobito izboru objekta ili događaja koji ga se dojmio. Ako je aktivnost samoinicijativna, dijete će dati sve od sebe da zadovolji svoje potrebe i očekivanja. Direktna susret s prirodnim okruženjem je često zapostavljen, a izlaskom na dvorište ili odlaskom u kratku šetnju ili izlet, posjet muzeju, galeriji i slično, može se potaknuti djecu na kreativno likovno stvaralaštvo. Korisnost boravka djece u prirodnom okruženju jest da se aktiviraju sva njihova osjetila. Osjetila mirisa, dodira, okusa kao i osjetila za percepciju kretanja kroz prostor. Isto tako boravak na otvorenom prostoru i svježem zraku ima pozitivan učinak na cjelokupan psihofizički razvoj djeteta i to je jedan od načina jačanja dječjeg organizma, stvaranja otpornosti i sprječavanja širenja infekcija. Djeca u vanjskom prostoru mogu bolje i više zadovoljiti potrebu za kretanjem i slobodom. U zimskim mjesecima djeca lakše obolijevaju od bolesti dišnog sustava, zbog toga ih treba svakodnevno i redovito izvoditi na svježi zrak, dakako kada su vremenski uvjeti za to povoljni. Isto tako djecu uvijek veseli i

raduje susretu sa nečim novim, pogotovo promjenom prostora i svakako je poticajno organizirati likovne aktivnosti izvan ambijenta vrtića. Dječje reakcije su tada pozitivne i vesele, više su motivirani za stvaranje i likovno izražavanje a njihovi likovni radovi odišu spontanošću.

2. POGLED NA DJEČJU LIKOVNOST

Balić-Šimrak (2010) govori o tome kako se do kraja 19.stoljeća na dječju likovnu umjetnost gledalo kroz razvoj crtačkih vještina odnosno što bolji prikaz zadanog motiva na papiru. Ipak, krajem 19.stoljeća talijanski pjesnik i filozof Corrado Ricci dječji je crtež definirao kao zaseban fenomen. S vremenom su stručnjaci na dječje crteže počeli gledati kao na najiskreniji način djetetova izražavanja osjećaja i razmišljanja. Likovno djelo je odraz djetetove osobnosti te njegovih vještina i sposobnosti, a kako bi dijete sve više napredovalo potrebno mu je pružiti slobodu i aktivno istraživanje.

Karlavaris (1988) navodi kako su od 20.stoljeća do danas razrađene različite metode proučavanja dječjeg likovnog stvaralaštva. Dječji se rad može sagledavati sa različitih stajališta. Naglasak može stajati na proučavanju sadržaja crteža, likovnih sposobnosti, razvojnih faza, odnosa s drugim dječjim aktivnostima, tehnikama itd. Georg Kerschensteiner je 1905.godine prvi pristupio utvrđivanju djetetovih razvojnih faza objavivši potom i knjigu „Die Entwicklung der zeichnerischen Begabung“, (Razvoj darovitosti u području crtanja). Kriteriji za procjenu napredovanja u crtanju kod djece pretežno su optičko-tematske i tehničke prirode. Drugim riječima, procjenjuje se do koje mjere dijete može nacrtati neku figuru ili objekt što točnije. Ipak, dječje se napredovanje može procjenjivati i prema drugim kriterijima poput procjene kreativnosti.

Karlavaris (1988) navodi razvojne stupnjeve djeteta koji uvelike utječu na njegove načine likovnog izražavanja. Upravo je postizanje određene razine psihofizičkog razvoja ključan čimbenik za pojavu likovnog izražavanja djeteta. Također, važno je i napredovanje na drugim razvojnim područjima. S vremenom dijete povezuje optičko i akustično, odnosno ono što vidi i čuje, a posljedica toga je stvaranje slikovnog i pojmovnog spektra dječje svijesti. S vremenom se dječje aktivnosti odvajaju i dobivaju svoje značenje, a do tada se provode integrirano kroz igru, učenje i stvaranje.

Balić-Šimrak (2010) napominje kako već od najranije dobi djeca istražuju materijale oko sebe. Modeliraju, opipavaju, istražuju, grade, slažu i preslaguju. Na taj način

djeca nesvjesno zadovoljavaju svoju potrebu za stvaralaštvom iako se čini da je to u dobi od osam mjeseci nemoguće. Likovnost i sve što ju karakterizira dijete počinje istraživati onda kada počne istraživati svijet oko sebe. Dijete prvo upoznaje plohe različitih karakteristika, a ubrzo upoznaje i njihove mogućnosti pa tako ostvaruje i svoje prve likovne uratke. Daljnje istraživanje materijala i svih mogućnosti koje oni pružaju omogućit će mu usvajanje različitih likovnih tehnika i zainteresirati ga za likovnost tijekom koje uzbuđenje samog likovnog postupka nikad neće nestati. Štoviše, sve novo što dijete otkrije za njega će biti novi izazov i nova radost.

3. ZNAKOVI, SIMBOLI I PIKTOGRAMI/IDEOGRAMI KAO JEDINSTVEN ASPEKT DJEČJEG LIKOVNOG IZRAZA

Svako dijete zaslužuje da se poštuju njegovi trenutni interesi jer oni ni na koji način ne mogu biti štetni da bi ih se zabranilo. To je prvenstveno vezano za nerijetke slučajeve kada se djeci zabranjuje crtanje kuća ili sunca jer se to smatra kopiranjem likovnih izraza drugih ili se smatra vrlo siromašnim prenošenjem simbola na papir. Svako likovno djelo treba biti sagledano s više stajališta. Primjerice, navedeni simboli (kuća i sunce) mogu biti pokazatelji djetetovog shvaćanja ljubavi koje pruža dom ili osjećaja ugone i topline kada osjeti sunce. (Balić-Šimrak, 2010)

Tijekom povijesti se mijenjao način izražavanja misli i doživljaja. Jedan od najstarijih oblika zapisivanja misli i događaja je piktografsko, odnosno slikovno pismo. Ono se sastoji od niza jednostavnih sličica. Svaka sličica odnosno znak čitatelja navodi na osvješćivanje događaja i stvari koje on asocijativno povezuje. Ipak, s vremenom se potreba za izražavanjem razvila pa se tražio način za prikazom određenih riječi koje ipak nije bilo jednostavno naslikati. Slikovno pismo je bilo potrebno razviti na viši stupanj pa je tako nastalo ideogramsko pismo. Ideogrami su crteži koji su reducirani do osnovnih elemenata koji su karakteristični za predmet koji se prikazuje. Umjesto shematskih prikaza, primjerice čovjeka, na ovom se stupnju čovjeka nije crtalo sa svim njegovim dijelovima tijela već se crtao samo onaj dio koji je najkarakterističniji i koji je postao znak, odnosno simbol njega cijeloga. Smisljeno je povezivati ovakav razvoj simbola s djetetovom potrebom za

izražavanjem misli, osjećaja i doživljaja kod crteža, pa čak djeca koja poznaju pismo nerijetko biraju likovni izričaj kao sredstvo komunikacije.

Pri sažimanju mnogih misli dijete se često izražava putem dizajna. Primjerice, logotip je sažet koncept koji može biti poveznica s potrebom djeteta da stvori simbol koji će zamijeniti misao. Svako dijete prolazi kroz fazu kopiranja tuđih radova. Međutim, na to se može gledati i na način da se ono tako želi osjećati dijelom zajednice, uklopiti se. Na taj način djeca nedvojbeno uče jer i u postupku kopiranja dijete tijekom likovnog izražavanja daje djelu osobni spoj znanja, iskustva i vještina koji djelu daje posebnost. (Balić, Šimrak, 2010)

Grgurić, Jakubin (1996) navode stavove jedne skupine autora kako je likovno izražavanje djece posljedica njihove urođene sklonosti za igru, drugi naglašavaju kako je najveći razlog istomu njihova unutarnja potreba za izražavanjem, dok treći smatraju kako je osnova likovnog izražavanja uživanje u motoričkoj aktivnosti djeteta. Zaključak je kako su svi ovi aspekti bitni, ali se u konačnici dijete likovno izražava kako bi prikazalo ono što ga zanima i što osjeća, što misli, što zna, ono izražava svoju cjelokupnu osobnost. Za dijete je bitan doživljaj, kao i akcija. Ono je oduševljeno materijalima kojima manipulira kao i onime što percipira. Mijenjanje sadržaja rada što proizlazi iz želje za aktivnim spoznavanjem i izražavanjem doživljenog je ono što je osnovna potreba djeteta tijekom razvoja njegove likovnosti. Ispočetka dijete nije ni svjesno svega što spozna, ali se vrlo brzo pojavi želja za svjesnim spoznavanjem i izražavanjem doživljenog.

4. FAZE IZRAŽAVANJA U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU

4.1 Faza izražavanja primarnim simbolima (1-3 godina)

Veliku ulogu u cjelokupnom razvoju djeteta ima igra koja im pruža mogućnost da uče čineći. Nedvojbeno postoji velika razlika između crteža dvogodišnjaka i trogodišnjaka iako je ponekad nekome tko nije stručan ta razlika neuočljiva.

Od prve do treće godine traje prvo razdoblje karakteristično po slučajnim i nesređenim likovnim izrazom primarnih simbola. Iako se na njega gleda kao slučajan, on to nije. Dijete grčevito drži olovku među prstima i ne miče zglob tako da je crtež sastavljen od crta načinjenih jednostavnim pokretima pošto su pravac i duljina crta uvjetovani pokretom nadlaktice. Dijete dok prati svoju ruku uživa u liniji, a ne pokušava je kontrolirati. Linije su najčešće zakrivljene polukružno prema tijelu ili se kreću gore-dolje, a tek s većom pokretljivošću zgloba dijete izvodi manje lukove. Ono najznačajnije za ovu fazu proizlazi iz razvoja motorike, a stručnjaci razlikuju nekoliko tipičnih karakteristika rane faze-udarno, titrajno i kružno. Ipak, smatraju da je značajnije promatrati dijete u procesu crtanja nego djetetov gotov crtež jer će na taj način promatrač moći bolje steći potpuniju sliku procesa i jasnije shvatiti gotov produkt. Sam proces crtanja traje vrlo kratko koliko dijete i ima koncentracije, oko jedne minute. (Grgurić-Jakubin, 1996)

Početkom treće godine dijete daje nazive onomu što je likovno prikazalo. Iako je u njegovoj glavi crtež poprilično realan, odraslina je potrebno puno mašte da razaznaju oblik u dječjem crtežu. Nerijetko djeca započinju crtež bez jasne zamisli o završnom izgledu, ali ih neka linije na nešto podsjeti i time dobiju ideju za novo djelo. Kada dijete svome djelu dodijeli određeni naziv znači da je ono napredovalo u mišljenju te da shvaća razliku između samih crta na papiru i objekata ili događaja koji su njima prikazani. Drugim riječima, dijete počinje shvaćati da se crtanjem simbola može nešto i prikazati. Trogodišnjak crta duplo duže od dvogodišnjaka, a proces crtanja si olakšava pridržavanjem papira slobodnom rukom. Sada dijete sve više pozornosti usmjerava na raspored masa na papiru.

Drugo razdoblje karakterizira kontrolirano crtanje. Ruka je gibljivija, a finije pokrete omogućuju kretnje lakta i prstiju. Stoga, dobar pokazatelj razvitka motorike je nacrtani krug kao prvi organizirani oblik koji se pojavljuje. Vrlo brzo nakon svladavanja istoga pojavljuje se prvi prikaz čovjeka. Prvotni prikazi čovjeka za dijete predstavljaju sklop simbola. Rijetko će se dijete usmjeriti na neku osobinu čovjeka i prikazati lik kao takav. Djelo će biti sastavljeno od vrlo jednostavnih oblika (krugova, ovala ili ravnih linija), a djetetu takav izraz zadovoljava njegovo mišljenje. Predmete, pa tako ni čovjeka, dijete neće crtati zbog potrebe za prikazivanjem već zbog određenog doživljenog osjećaja, odnosno dojma nekog oblika, boje i sl. Za dijete je velik skok saznanje da se na papiru može prikazati predmet koji predstavlja stvarni predmet iz okoline. Na početku ove faze promatraču je ponekad teško razabrati radi li se na papiru o čovjeku ili samo o slučajnom položaju određenih primarnih oblika. Cijeli prostor koji je djetetu pružen (papir) nerijetko bude potpuno ispunjen. S vremenom dijete za svoje izražavanje počinje koristiti boje, od obojene linije do obojene plohe. Djetetu treba ponuditi što veći izbor boja, a ono će, osobito u ovoj fazi, najčešće birati žarke i uočljive boje. Raznolikost ponuđenih boja omogućit će im stvaranje vlastite palete boje i, osim jednostavne aktivnosti razmazivanja boje po plohi, uz dobrog će odgojitelja dijete naučiti oslikavati površine papira kistom. Važnost ove faze je u tome što do kraja iste djetetom prevladava misao koja kontrolira motoriku. (Grgurić-Jakubin, 1996)

4.2.Faza izražavanja složenim simbolima (4-7 godina)

Ono što čini razliku između prve i ove faze jest ta što se u prvoj fazi odvijala likovna aktivnost, potom likovno djela, a tek onda misaone operacije, dok se u ovoj fazi prvo odvija misaona operacija pa likovna aktivnost koja dovodi do likovnog stvaranja. Uz samo crtanje dijete stvara i određenu misao, odnosno daje ime i pridodaje značenje onome što je nacrtano.

Djeca počinju koristiti likovna djela kao sredstvo komunikacije, ponajviše sa samim sobom, a onda sa vršnjacima i okolinom. Stručnjaci su uočili da djeca nerijetko razgovaraju sama sa sobom tijekom likovne aktivnosti, kao da pričaju s objektima koje stvaraju. Dijete i dalje ne pokušava stvarati djelo s realnim dijelovima svijeta

oko sebe, već ono stvara zamjenu za realnost jer ima svoje viđenje istoga. Istina je da dijete uvijek naglašava ruke i noge kao osnovne simbole čovjeka uz glavu. No, nije li to zaista ono što svi vidimo na svome tijelu iz vlastite perspektive? Stoga, možda je svaki nacrtani čovjek ustvari prikaz sebe samoga, a ne osoba iz okoline. Uz prikaz osobe, dijete počinje s prikazivanjem stvari koje su bliske djetetu i za njega imaju određeno značenje (ljubimci, kuća, cvijeće). Pogrešno je shvaćanje da djeca prikazuju samo ono što ih okružuje. Ona mogu prikazivati određene pokrete ili taktilne osjete. Kada je to postignuto znak je da se dijete odmaknulo od objektivnog sagledavanja sadržaja oko njega te da svemu pridodaje nešto ne vizualno (njihove značajke ili samu akciju). U radovima se pojavljuju kvadratići, a oblik lika je često uvjetovan prostorom papira koji određuje oblik kuće ili čovjeka. Dijete ponekad zarotira papir kako bi mu bilo praktičnije crtati, pa ponekad crtež prikazuje ljude kako stoje na glavi. Međutim, povezanosti među objektima još uvijek nema. Djeca još ne razumiju perspektivu i proporciju. Najveći razlog tome je što u ovoj fazi djeca još uvijek gledaju sve samo sa svog vlastitog stajališta i ne mogu se uživjeti u tuđu poziciju. Dijete u svom radu nikad ne vidi pogrešku, produžene noge ili ruke ili prevelika glava za njega nisu iskrivljenje djela. Dijete želi crtežom upozoriti ili poručiti nešto a ne postići fotografsku sličnost. Djetetovi pokušaji mogu biti prikaz stvari što ga okružuju, mogu prikazivati i kinestetičke (pokrete) ili taktilne osjete (dodir). Crteži mogu biti ispunjeni sa simbolima koji predstavljaju žurbu, skakanje, plesanje, zvukove a ponekad i nevrijeme, oluju, vjetar i sl. Djeca u crtežima mogu dodavati čak i linije koje označuju nevizualna obilježja. (Grgurić-Jakubin, 1996)

S vremenom, u kasnijoj fazi, dijete se može više usmjeriti na detalje objekta (primjerice vozila) i te će detalje u svome prikazu i naglasiti. Također, počinju shvaćati odnos tlo-zrak pa neke figure stavljaju uz rub papira što bi simboliziralo tlo (objekti više ne lebde u zraku). Velika se razlika s vremenom uočava u prikazu lika kada se dijete više ne zadovoljava samo prikazom glave, ruku i nogu već počinje prikazivati i detalje te bolje raspoređuje iste. Stručnjaci smatraju da dijete u jednom trenutku počinje završavati cijelu osobu jer više ne može izdvojiti dio od cjeline.

Ukoliko se dijete potiče na korištenje kista i boja vezanih uz njemu bliske sadržaje, ono će se početi izražavati bojama na sve složenije načine. Boja omogućava djetetu da naglasi ono što mu je važno. Crtanje bojom dugo se zadržava, pa čak i na početku sljedeće faze. Ponekad dijete koristi previše boje, iako u samoj želji da prekrije papir, a ne da nešto prikaže. Također, dijete ne koristi izvorne boje već sve prikazuje u tom trenutku za njega privlačnoj boji. Tek s vremenom tonovi boja kod djece dobivaju na važnosti. Djeca najčešće rade sa čistim bojama. Najprije zapažaju kontrast boja a kasnije tonske vrijednosti. Dijete još ne zna pisati, a radovi u ovoj fazi više su emocijski obojeni. Likovni izraz djeteta polazi od njegova vizualnog iskustva, trenutnog znanja i sposobnosti.

U fazi složenih simbola djeca počinju razvijati vizualnu memoriju, a crtež sve više poprima oblik onog realnog. Kada dijete ne raspolaže sa dovoljnim brojem informacija to se vidi u njegovom likovnom prikazu.

Pojava šablone u dječjem likovnom izražavanju je stručnjacima uvijek predmet promatranja. Dok s jedne strane stručnjaci tvrde kako šabloniziranje treba izbjegavati jer koči djetetovo vlastito stvaralaštvo, drugi misle da dijete tako prikazuje predmet u njihovoj biti (kuće, cvijeće). Dijete u ovoj fazi izražava svoje iskustvo a ne pokušava fotografski prikazati oblik koji vidi, da i želi fotografski prikazati oblik bio bi u tome ograničen zbog razine svoje spoznaje i percepcije te aktivnim odnosima prema predmetima i prostoru. Dijete dok crta, ono ne reproducira već stvara, rekreira svoj doživljaj, svoj svijet i ne treba ga promatrati kao neuspjelu sliku stvarnosti. Cilj i namjera djetetove likovne aktivnosti nije usmjerena na proizvod aktivnosti već na radost i zadovoljstvo u samome stvaranju. (Grgurić-Jakubin, 1996)

4.3. Faza intelektualnog realizma (6-11 godina)

Značajni proces koji oblikuje dijete je proces socijalizacije. U djetetovom razvoju događaju se fizičke, fiziologijske i duševne promjene. Faza kasnog djetinjstva odvija se kod djece između šest i jedanaest godina. U tome razdoblju kod djece se javlja jaka želja prihvaćenosti okoline i uključivanja u zajednicu. Ako dijete bude odbačeno od društvenog života i ponašanja u razredu ili uže grupe u razredu, ono će biti

nezadovoljni i nesretno što može ostaviti velike posljedice na njegovu društvenost i prilagodljivost novim sredinama tijekom daljnjeg života. Dijete u toj fazi prelazi na višu razinu likovnog izražavanja, koristi apstraktno mišljenje, ali istovremeno i dalje koristi svoju maštu, njegov verbalni izraz je također bogatiji ta sposobnost likovnog izražavanja mnogo veća. Dijete nije sposobno još analizirati svoja psihička stanja i nema velike razlike između intelektualnog i emocionalnog doživljaja svijeta. Izražava se likovno-spontano i prirodno prihvaća svijet u kojem sudjeluje i na taj način ga spoznaje. Razvija se sposobnost snalaženja u prostoru i percipiranja iz različitih kutova. Neke načine likovnog izražavanja djece možemo razlikovati kao transparentnost prikaza, prikaz akcije u fazama kretanja, emocijska proporcija, rasklapanje oblika, prevaljivanje oblika, vertikalna i obrnuta perspektiva i poliperspektiva.

4.4. Faza vizualnog realizma (11- 14 godine)

Ovo razdoblje karakterizira realističnije izražavanje objekata, odnosno bogatstvo detalja, skladnih proporcija figura i prostornih odnosa. S obzirom da je ovo razdoblje puberteta, nakon njega se sve manje koristi mašta što dakako osiromašuje likovna djela. U ovoj fazi su prethodne faze već prevladane, odnosno dijete sliku gradi kao cjelinu, sve je podložno određenoj perspektivi, a geometrijska i koloristička perspektiva se postepeno usvajaju.

Važno je napomenuti da su faze u dječjem likovnom izražavanju vrlo individualne. Nikada ne treba uspoređivati razvoj likovnosti kod više djece. Sve razvojne faze su rezultat dječjeg sazrijevanja. Bit svake od tih faza je da je dijete prilikom izražavanja sretno i da zadovolji svoje potrebe.

5. DIJETE I VANJSKI PROSTOR

McMillan (2014) govori o tome kako igranje u prirodnom okruženju (prirodi) ima jako velike prednosti za dječje učenje i razvijanje. Sjajno je za fizičko razvijanje djece kao i za njihovo učenje načina odnošenja prema drugima i kontroliranja vlastitih osjećaja. Djeca također teže k tome kako razviti pozitivan odnos prema učenju u prirodi. Obično su aktivnija, uključena i vide svrhu u tome što rade. Prirodni (vanjski) užici su jedni od najdubljih i najstrastvenijih radosti djetinjstva. Igranje vani za mnoge od nas je jedno jako vrijedno iskustvo. To nam je dalo priliku, kao djeci, za istraživanje, otkrivanje, razvijanje i razumijevanje prirode, odnosno svijeta koji nas okružuje. Uz samu želju za igranjem, djeca imaju specifičnu i duboku povezanost s prirodom i vanjskim svijetom. Nažalost, ako se ovo ne potiče u mlađoj dobi, moguće je da djeca neće osjetiti ovu povezanost kako budu starija. Vanjski svijet pruža djeci jedinstvene prilike kao što su: doživljaji sa svim svojim osjetilima, fizičke aktivnosti, zapažanja, umjetnički, znanstveni i matematički jezik, razvijanje socijalnih vještina, igranje, gradnja i izgradnja sa pijeskom, vodom i blatom te simboličku igru.

Istraživanja su pokazala da djeci u današnje vrijeme jako nedostaje navedenih prilika. Postoji mnogo razloga kao što su nedostatak vremena i sigurnih mjesta za igru te nedostatak opće svjesnosti o potrebi za dječjom aktivnosti u prirodi. S druge strane, umjesto da vrijeme provode na taj način, djeca danas sjede pred kompjuterima i televizorima ili se igraju tabletima i mobitelima. Postoji puno korisnih stvari za djecu kada su u mogućnosti provesti što više vremena igrajući se u prirodnom okruženju. Djeca uče kroz prirodno okruženje u kojem se nalaze. Kada su vani djeca imaju slobodu galamiti i praviti buku, imaju veći prostor i slobodu za fizičku aktivnost koja oslobađa njihovu maštu, te puno više mjesta za skrivanje i istraživanje. Djeca također mogu i smiju biti nestašnija vani što potiče njihovu kreativnost i želju za eksperimentiranjem. U prirodnom okruženju djeca su fizički aktivnija i zdravija.

Što više provode vremena u prirodnom okruženju uz fizičke aktivnosti to im se razvijaju pozitivne i zdrave životne navike koje pomažu u sprječavanju pretilosti. Također, dok su vani dobivaju puno vitamina D od sunčeve svjetlosti što je od

vitalne i presudne važnosti za jačanje kostiju i zuba te za zdravi imunološki sustav. Istraživanja su pokazala da su fizička aktivnost i razmišljanje vrlo snažno povezane osobine koje pomažu u razvijanju i rastu mozga i poboljšavanju dječje pozornosti i pamćenja.

Djeca uče kroz igru dodirom, igrajući se, proučavajući, eksperimentirajući, otkrivajući. Dječje pravo na igru je jako važno. Igra je aktivno učenje koje spaja um, tijelo i duh u jednu cjelinu. Do svoje devete godine djeca najbolje uče kada daju cijelog sebe u ono što rade, misle i osjećaju. Dok se igraju, djeca se mogu potpuno opustiti što znači da su otvorenija i pristupačnija učenju. Djeca kroz igru spoznaju svijet oko sebe što na njihov život ima jak emocionalni utjecaj. Igra također ima velik utjecaj u razvoju djece jer ona razvija osobine kao što su fleksibilnost, kompromis, donošenje odluka i planiranje. Djeca koja se slobodno igraju sa svojim vršnjacima razvijaju osobine jer gledaju svijet oko sebe kroz tuđu perspektivu. Te osobine su surađivanje, pomaganje, dijeljenje i rješavanje problema. Osjetila mirisa, dodira i okusa kao i osjetila percepcije (kretanje kroz prostor) najbolje se razvijaju kroz iskustvo igranja u prirodnom okruženju. Ovakvo učenje i razvijanje jednako je važno kao i učenje čitanja i pisanja te su ta osjetila međusobno povezana. Svakodnevni život uključuje stupanj rizika i djeca se moraju naučiti nositi s time od najranije dobi. Djeca moraju sama naučiti procijeniti rizik. Da bi to naučili, mora im se dopustiti da se slobodno kreću i da istražuju svijet oko sebe.

Vanjsko okruženje ima puno otvorenih i beskrajnih prilika za dječju maštu. Komad drveta može biti telefon, tanjur, kamera, kamion, pa čak i beba. Voda može biti čaj, sladoled, čak i vino. Pijesak može biti pretvoren u ceste, može biti hrana, a kada se doda voda čak i cement. Obična kutija, kao što mi svi znamo, može biti sve. Najbitnije je da se dijete osjeća slobodno dok se igra u vanjskom okruženju i da nema nikakvih prepreka niti ograničenja hoće li se uprljati, smočiti ili poderati odjeću. Dijete će samo upoznati svijet oko sebe.

Prema Šagud (2002) važnost igre u djetinjstvu nosi veliku važnost. Istraživanje i otkrivanje okoline zadovoljava djetetov urođeni, prirodni interes za okolinu te pruža stvaralačku preradu iskustva. Važno je da se djeci nude odgovarajući uvjeti za igru jer neposredna okolina stvara konflikte odnosno stanja koja su im nepoznata i o

kojima stvara pretpostavke koje provjerava i odbacuje. Velik dio autora za razvoj dječjih stvaralačkih potencijala navodi upravo važnost igre koja omogućava stvaralačku preradu objektivnog i realnog. Važno je napomenuti kako je stvaralaštvo djelomično vezano uz činjenicu da dijete nema već gotove modele nego stvara svoje dojmove i otkriva svoje zakonitosti. Kako bi odgojitelji razvijali stvaralačke sposobnosti djece koje u igri dolaze do punog zamaha, trebaju djeci dati mogućnost slobodnog izražavanja i eksperimentiranja te improviziranja.

6. LIKOVNE AKTIVNOSTI U VANJSKOM PROSTORU

Tijekom boravka u prirodi, koja je pretežito vizualna, neprekidno se naglašava potreba za gledanjem, promatranjem, analiziranjem, procjenjivanjem same prirode i okoline, ali i umjetničkih djela i spomenika kulture. Tijekom izleta, napominje Karlavaris (1988), djeca promatraju prirodne pojave, mogu skupljati različite materijale, analizirati ugođaj i sl. Sve je to veliki pokazatelj važnosti provođenja vremena i aktivnosti na otvorenom koje nije moguće provesti u zatvorenom prostoru. Organizacija izleta ima svoj stručno-sadržajni i organizacijski dio. Uloga odgojitelja je da izdvoji one sadržaje koje će zaokružiti cjelinu, a moći će se provesti u određenom vremenskom razdoblju. Svaki odgojitelj treba imati na umu da nije cilj što više vidjeti, a da se ništa od strane djece ne stigne i ne može doživjeti i usvojiti (odgojitelj treba vladati svim informacijama i sadržajima). Važno je isplanirati vremenski okvir za provođenje svih aktivnosti, pa tako i likovnih. Treba obratiti pažnju na to da tijekom tih aktivnosti bude i teorijskog i praktičnog rada koji će povezati sve dijelove u cjelinu. Također, odgojitelj bi trebao prije samog izleta proći kroz teorijski dio vezan za izlet kako bi unaprijed usmjerio djecu na bitne dijelove istoga.

Osim pomno isplaniranih aktivnosti izvan prostora vrtića, odgojitelji nerijetko izvode djecu u šetnju ili kraći boravak na nekom mjestu na otvorenom kada viđeno tijekom tog vremena spontano mogu iskoristiti u likovnim aktivnostima. Ono što djeca vide puno lakše percipiraju i jače dožive. Upravo su prirodna okruženja u kombinaciji sa likovnim izražavanjem dva čimbenika koja omogućuju prenošenje viđenog i doživljenog u konkretno djelo.

7. DJEČJE LIKOVNO STVARALAŠTVO

Pružanje ili uskraćivanje slobode, odnosno individualnosti, razvijat će ili slabiti djetetove likovne stvaralačke sposobnosti. Stvaralačko izražavanje i stvaralačko oblikovanje uvijek će biti prisutno kod djece ako im je dana sloboda da budu ono što jesu, da vide na svoj način i da poimaju i misle svojom vlastitom logikom. (Belamarić, 1987)

Prema Miljak (1996) svako ljudsko biće ima sposobnost ili potencijal za stvaranjem. Svakom djetetu treba omogućiti razvoj individualnosti, autonomije i slobode, ali i shvatiti i prepoznati kreativna ponašanja i djelovanja djece kako bi ih se moglo poticati i razvijati. L.Malaguzzi smatra kako se dijete može izraziti na sto različitih jezika ili načina izražavanja, a naš je zadatak što više njih razumjeti i pružiti što više mogućnosti za njihov razvoj na što također utječe i sama okolina u kojoj dijete živi i djeluje.

Stručnjaci su promatrajući vanjske aktivnosti djece, odnosno oblike ili izraze stvaralaštva čime su rezultirale zaključili kako se sam proces stvaranja kod djece može promatrati kroz tri razdoblja. Istraživanje, manipulacija i promatranje sastava objekta, njegove namjene, odnosno upoznavanje s predmetom, materijalom, pokretom, glasom ili primjerice oblikom prvo je što dijete čini. Ovo prvo razdoblje može trajati duže ili kraće, naravno ovisno o djetetovoj dobi i onome što se promatra.

Nakon procesa upoznavanja dijete ovladava upotrebom ili načinom funkcioniranja promatranog predmeta, pokreta, glasa, oblika i sl. Najbolji je primjer upoznavanje sa žlicom čija je namjena da se njome jede, ali ju dijete prvo opipava, promatra, baca na pod da vidi što će se dogoditi, kako će se čuti, i tek nakon toga spoznaje pravu namjenu tog predmeta.

U završnom, trećem razdoblju, djeca stvaraju neke nove kombinacije, pravila upotrebe, dopunjavaju, dorađuju i provjeravaju. Ovo se razdoblje često ne dostiže jer se zadovoljava postizanjem prethodnog kada djeca nauče ovladavati uobičajenom upotrebom ili funkcijom nekog predmeta, materijala i sl. Zbog prijelaza iz drugog u treće razdoblje, odnosno dostizanja istog, važna je uloga roditelja i odgojitelja kojima

je zadatak stvoriti uvjete i atmosferu koja će poticati djelovanje djece i tako podržati njihov razvoj stvaralaštva.

8. MOTIVACIJA I NAČINI RADA

Grgurić, Jakubin (1996) navode kako djeca otvoreno govore o svojoj likovnoj aktivnosti. Ona ne pokušavaju prikriti prave osjećaje već se njihova individualnost očituje u samom pristupu likovnom izražavanju. Neka djeca će biti usmjerenija na materijale prilikom provođenja likovne aktivnosti nego na konkretan sadržajni ishod. Drugim riječima, zanima ih manipulativni pogled na likovnu aktivnost, različitost boja koje će spoznati, različite teksture koje će osjetiti dok će, s druge strane, za jedan dio djece biti važniji vizualni pogled na likovnu aktivnost koji će pobuditi kod njih zainteresiranost za svladavanje oblika i odabir boja. Također, poziv djetetu na likovno izražavanje može biti i neki konkretan simbol (kuća, mama) koji je pokazatelj određenog zbivanja ili serije zbivanja, a pokazuje prisutnost emocija. Bez obzira na to što je djecu potaknulo na likovno izražavanje i što im je u samom procesu najbitnije, činjenica je da se ona izražavaju u trenutku, u sadašnjosti, pa će tako djeca svoj rad opisivati u tom određenom trenutku (na slici je obitelj koja je doma, ali nema sestre koja je tada bila u školi).

8.1. Značaj motivacije

Jako je važno da je motivacija djece spontana i radosna. Dijete je potrebno motivirati kako bi se usmjerila njegova pažnja i potaknulo ga na razmišljanje. Djeca su spontano motivirana za ono što ih naročito interesira. Kod organiziranih i artikuliranih aktivnost vrlo je važno da odgojitelj usmjeri djetetov interes i pažnju. Dijete ima vlastite želje i unutrašnje zapovijedi koje želi ostvariti. Igre s pokretom i pjesmom mogu postati izvrsni izvor sadržaja za likovni izraz. Također, lutke ili primjerice različita zanimanja ljudi mogu biti izvrstan motivator za različitim likovnim prikazima. Dakako, svako dijete ima vlastite interese i zanimanja, a na odgojitelju je da za svako dijete pronađe ono što ga interesira. (Grgurić-Jakubin, 1996)

8.2. Emocije i dječje stvaralaštvo

Dijete emocionalno i intenzivno doživljava stvari. Dobar povod za provođenje aktivnosti djece je poticanje njihovih pozitivnih emocija. Prilikom svakog likovnog stvaranja dijete proživljava emocije. Dakako, prevladavanje negativnih emocija dovodi do opadanja intenzivnosti rada. Na odgojitelju je da to prepozna i promijeni poticaje. Nerijetko su djetetove emocije zapostavljene jer je usmjerenost na završnom produktu, ali to tako ne bi smjelo biti. Ako nema emocija, nema ni izražajnosti. (Bodulić, 1982)

8.3. Načini rada po promatranju i nakon promatranja

Načini rada dijele se po promatranju, nakon promatranja, po sjećanju, po zamišljanju (mašta, ilustracije), po izmišljanju (nevizualni motivi , igre s likovnim materijalima).

Djeca ne crtaju ono što konkretno vide već crtaju ono što izdvajaju, pamte i poimaju o nekom obliku ili pojavi. Rad po promatranju u radu s djecom predškolske dobi, nikada nije rad po promatranju u pravom smislu te riječi, već djeca kombiniraju vizualne percepcije koje neposredno doživljavaju s maštom te prethodnim iskustvima i znanjem kojeg imaju. Nakon promatranja motiv je prethodno opažan, odnosno nije dostupan djeci u vrijeme njihovog stvaralačkog rada.

Izravnim promatranjem okoline dijete stječe najviše spoznaja i usvaja opće osobine objektivne stvarnosti. Najveća vrijednost ovakvog načina provođenja likovnih aktivnosti je razvoj vještine promatranja na osnovi vlastitih vizualnih iskustava. Likovnim izrazom kod djeteta se aktivira i razvija funkcija samostalnog zapažanja. Promatranjem se djeluje na razvoj same pažnje, analize, uspoređivanja i uopćavanja što vodi do spoznaje i stvara naviku dosljednog promatranja. To je uvjet za samostalno zapažanje i drugih sadržaja. Svojom znatiželjom i propitivanjem dijete najbolje ispoljeva svoju pažnju i promatranje. S djecom starijom od četiri godine može se provoditi aktivnost prikazivanja predmeta kojeg drži u ruci. Dakako, kako god da se postavi aktivnost promatranja te likovnog prikaza, uvijek se trebaju nuditi poticaji od lakših prema težima. Kada se nudi jedan motiv kao poticaj za likovni izražaj, uvijek se treba voditi računa o tome da ga svi dobro vide. Što je više bogatstva predodžbi u glavi djeteta, to je više izvora za formiranje stvaralačke mašte. (Grgurić-Jakubin, 1996)

8.4. Načini rada po sjećanju

Likovno izražavanje po metodi sjećanja može se provesti na dva načina: plošno ili plastično oblikovati neki intenzivno doživljen nesvakidašnji doživljaj (rođendani, izleti, posjeti muzeju) ili nešto planirano i organizirano promatrano (svi predmeti iz djetetove blizine). Prilikom promatranja bitno je usmjeriti djecu na analizu svih dijelova cjeline. Svijest o promatranom nastaje tada, a predodžba se drugi put pojavljuje u svijesti djeteta. Ukoliko se djetetu pruži prilika da još jednom promotri već promatrano, sigurno će uočiti i zapamtiti još više detalja te će moći još realnije prikazati željeno.

8.5. Načini rada po zamišljanju i izmišljanju

Djeca ne crtaju ono što konkretno vide, već crtaju ono što izdvajaju, pamte te poimaju o nekom obliku ili pojavi. Dijete može stvoriti likovni rad na temelju stvaralačke mašte, odnosno oslanjajući se na svoje slikovno pamćenje i mišljenje. Cilj ovakve aktivnosti jest da djeca imaju osjećaj slobode gdje se mogu potpuno slobodno izražavati, te imamo priliku tada vidjeti spontani izraz djetetovih svjesnih i podsvesnih okupacija. Mašta je bogatija time što dijete ima istančaniju sposobnost prisjećanja, aktivnost osjetila, pamćenje i emocije. Za poticanje stvaralačke mašte potrebno je i davati motive koji bi ju mogli aktivirati što nikako nisu svakodnevni uobičajeni motivi. Oni trebaju u sebi imati nešto drugačije, nesvakidašnje, nešto neobično što će dijete navesti na kombiniranje realnog i nerealnog. Stvaranje likovnog djela na temelju sjećanja ne može istovremeno biti i izražavanje na temelju mašte. Primjerice, ukoliko se želi potaknuti mašta, poticaj djetetu neće biti tratinčica, nego neobičan cvijet. (Grgurić-Jakubin, 1996).

8.6 Uloga odgojitelja

Aktivnosti i sadržaji ponuđeni djeci trebaju biti vođeni upravo njihovim interesima i potrebama. Miljak (1996) navodi kako odgojitelj uvijek treba slijediti i razvijati interese djece, a nikako ne smije biti obrnuto. Odgojitelj je posrednik u aktivnosti, ne izravni poučavatelj. Njegov je izazov organizirati sredinu, izabrati materijale koji će biti ponuđeni, kao i sredstva i prijedloge aktivnosti koji će potaknuti djecu na rješavanje problema i stjecanje novih znanja. Odgojitelj uvijek treba poticati i stvarati nove interese kod djece jer ne bi bilo napretka u dječjem razvoju kada bi se

samo zadovoljavali postojeći interesi. Djetetove se sposobnosti nikada ne smiju podcijeniti što je često razlog nuđenja vrlo ograničenog spektra sadržaja. Svaki odgojitelj na svoj način i prema svojim sklonostima bira sadržaje pa ako je sklon likovnom izričaju, djeca će prihvatiti njegov izbor i svakim novim će biti sve više obogaćena iskustvima da će njihovi likovni radovi pokazivati bolju kvalitetu od radova djece čiji odgojitelj nije imao sklonosti prema likovnosti. Kako se odgojitelji trude da djeca zavole matematiku ili jezik isto tako treba ulagati vrijeme te promišljati o sadržajima koji će dijete zainteresirati za likovni. Odgojitelji uče. S vremenom, samorefleksijom te uz pomoć kritičkih prijatelja postaju svjesni svojih propusta i pogrešaka. Puno je vremena, promišljanja i truda potrebno uložiti svakom profesionalcu kako bi stekao praktičnu kompetenciju koja se bitno razlikuje od teorijske. Malom broju odgojitelja je urođena ta sposobnost, dok ju jedan dio odgojitelja nikada niti ne dosegne. Kompetentni će se praktičar u svakodnevnoj praksi suočiti sa određenim problemom ili zadatkom, a tek naknadno, nakon poduzete akcije, razmišljati o svrhovitosti iste, njezinim promašajima, nedostacima ili novim mogućim rješenjima.

Balić-Šimrak (2010) naglašava kako svako dijete treba poštivati i uvažavati njegovu senzibiliziranost za svijet umjetnosti. Likovne aktivnosti i načini bavljenja njima ne bi trebali biti nametnuti. Međutim, djetetu treba ukazivati na mogućnosti koje likovnost može pružiti. Uvijek treba obratiti pažnju na djetetovu dob i njegove razvojne karakteristike. Kako je važna široka ponuda materijala i tehnika likovnog stvaralaštva, isto tako je potrebno djetetu dati dovoljno vremena i prostora za likovne aktivnosti. U tom vremenu će dijete usvajati potrebne likovne vještine, upoznavati tehnike i materijale. Važno je da odgojitelj zna odgovoriti na poruku koju im dijete šalje i da daje važnost svakom pojedinom dječjem uratku. Kako se dijete trudi izraziti, tako i odgojitelj treba uložiti puno truda kako bi shvatilo djetetov likovni jezik. Ako je shvaćeno, dijete neće imati potrebu kopirati ili se natjecati s vršnjacima već će svako stvaranje likovnog djela shvaćati kao učenje i stvaranje odnosno, učiti će stvarajući.

9. ANALIZA DJEČJIH LIKOVNIH RADOVA

Grgurić, Jakubin (1996) navode kako dječji radovi mogu biti krivo shvaćeni ili protumačeni. Nije ispravno dječji likovni izraz gledati samo kao reprezentaciju njihove vizualne percepcije i nedovoljno realan prikaz viđenoga smatrati posljedicom motoričke ili percepcijske nezrelosti, osobito ne kombinacije istih. Djeca u određenoj dobi ne mogu spoznati cjeloviti objekt koji promatraju. Svaki objekt dijete gleda pojedinačno, a svi elementi promatranja su skup pojedinačnih, zasebnih događaja. Upravo činjenica vrlo usmjerenog dječjeg izraza pomaže odraslima da shvate ono što je djetetu prilikom izražavanja bilo najbitnije i na što se ono fokusiralo. Za pravilnu interpretaciju dječjih likovnih radova najvažnije je shvaćanje djetetovih spoznajnih mogućnosti. Upravo je djetinjstvo ključno razdoblje u razvoju svakog pojedinca kada mu treba biti omogućeno otkrivanje ljepote, spoznavanje okoline, manipuliranje materijalima iz okoline jer će se tako osjećati potpuno, a samim time će i njihova djela vezana uz ta iskustva odisati spontanošću i neometanim dječjim likovnim izrazom s likovno-kreacijskim obilježjima. Bez obzira na vrstu materijala nema razlike u likovnom izražavanju. Kod većine likovnih tehnika koje dijete upotrebljava možemo primijetiti iste razvojne faze.

10. PROJEKT: LIKOVNA AKTIVNOST

Moja odluka je bila da odaberem likovnu aktivnost koja bi se održala van prostora vrtića, kombiniranjem unutarnjeg i vanjskog prostora. Izveli smo djecu u šetnju nedaleko vrtića i posjetili smo rodnu kuću slikara Ladislava Kralja Međimurca u Čakovcu. Umjetnikova rodna kuća organizirana je i kao muzej. Prostor rodne kuće odvojen je od muzeja u kojem su izložene umjetnikove slike a sve se nalazi u istoj kući. U ambijentu kuće može se vidjeti: pokušstvo, osobne stvari, priznanja, slikarev atelje i galerija slika u različitim tehnikama. U vrtu kuće se znaju održavati kulturne priredbe s ciljem popularizacije života i djela Ladislava Kralja Međimurca i likovne umjetnosti općenito.

Cilj je bio da djeca promijene ambijent vrtića u kojem svakodnevno borave. Da dožive nešto novo te ih se motivira na kreativnost i stvaranje na osnovi izravnog promatranja okoline. Isto tako, da se djecu spontano motivira na razvoj prirodnih

sklonosti za likovno izražavanje i razvoj osjetljivosti za likovne kvalitete te briga za izgradnju estetskih osjećaja kod djece.

TEMA: Slikareva rodna kuća

LIKOVNO PODRUČJE: slikanje i crtanje

MOTIV UNUTAR TEME: vizualni - interijer i eksterijer kuće i dvoriša

TEHNIKA: pastel

POTREBAN LIKOVNI PRIBOR I MATERIJAL: pastele, papir, crtaći blokovi

DOB DJECE: 6 godina

11.1. Uvid u prethodna znanja djece vezana uz temu. Pitanja.

Uvodni razgovor:

U okviru uvodnog razgovora djecu sam informirala da ćemo posjetiti rodnu kuću u kojoj je živio poznati međimurski slikar. Vidjet ćemo unutrašnjost kuće, namještaj, slike i neke stvari koje je koristio slikar, prostor u kojem je sam stvarao umjetnička djela te dvorište u kojem je boravio. Nakon toga postavila sam im sljedeća pitanja koja su bila poticaj na razgovor.

1. Što vi mislite, što je to umjetnost?
2. Da li vi znate tko je slikar i što on radi, čime se bavi?
3. Čime sve slikar može slikati?
4. Koji materijali su potrebni slikaru? Što bi on sve morao imati da želi naslikati jednu sliku?
5. Što mislite da je slikao naš slikar?
6. Kako zamišljate slikarevu rodnu kuću? A dvorište?

11.2 Motivacija djece za aktivnost, organizacija rada i okvirni planirani tijekom aktivnosti

Ciljevi i zadaci: cilj oblikovanja teme je prepoznavanje tehnike rada te tematskog sadržaja određenog djela, kao i uočavanje detalja unutrašnjosti i vanjskog dijela prostora.

Zadaci likovnog sadržaja su:

- 1.) Obrazovni- usvajanje rada s likovnom tehnikom, uočavanje i imenovanje boja, razlikovanje boja, povezivanje boja s okolinom, susret i upoznavanje s likovnim djelima, razvijanje i njegovanje divergentnog mišljenja, razvijanje percepcije, vizualnog pamćenja, mišljenja, koncentracije
- 2.) Odgojni – formiranje uvjerenja i stavova na području likovne stvarnosti, oblikovne i kreativne sposobnosti, pozitivan odnos prema radu, aktivnost, samostalnost, inicijativnost, razvija se socijalni odnos kolegijalnosti sa drugom djecom kroz suradnju, urednost, pažljivost i poštovanje prema tuđim djelima
- 3.) Funkcionalni – razvijanje određenih psihomototičkih sposobnosti prilikom izražavanja, razvijanje fine motorike i kreativnog mišljenja, razvoj intelektualno-emocionalnih funkcija i aktivnosti

Pojmovi koje smo koristili prilikom konkretne aktivnosti:

- Boja, jačina boje, oštre crte, motiv, različitost, osjećaji
- Prilikom provođenja aktivnosti odgojiteljice su se koristile metodama:
- Analitičkog promatranja (uočavanje i analiza likovnih elemenata)
- Razgovora (dijalog između odgojitelja i djece ili dijalog između djece međusobno)
- Demonstracije (pokazivanje svega što se doživljava percepcijom)

- Usmenog izlaganja (opisivanje s naglaskom na likovnost, tumačenje likovnih problema)

Metode rada (u motivaciji i realizaciji):

U motivaciji: koristili smo razgovor, usmjereno opažanje, metodu pripovijedanja i metodu rada ne tekstu

- 1.) Metoda razgovora: razgovarali smo kamo idemo, o umjetniku i njegovoj kući postavljala su se pitanja i potpitanja
- 2.) Metoda usmjerenog opažanja: za vrijeme opažanja primjenjujemo metodu razgovora, o prostoru interijera, predmeta i dvorišta u kojem se nalazi trešnja
- 3.) Metoda usmenog izlaganja: pripovijedanje o životu i radu slikara, analizirali smo slike i likovne probleme
- 4.) Metoda demonstracije: doživljavanje percepcije prostora diranjem, uspoređivanjem i isprobavanjem

U realizaciji: djeca koriste motive građenja, kombiniranja

Način rada: po promatranju i nakon promatranja (po sjećanju)

Oblik rada: aktivnost je planirana za provođenje na individualnoj i grupnoj razini. Iako su sva djeca slikala istovremeno, neka su se odlučila sama raditi svoj rad, dok su neka radila u paru.

Motivacija:

Predviđeno vrijeme za aktivnost u cjelini je 45 minuta.

Prvi dio motivacije trajao je 5 minuta a odvijao se za vrijeme šetnje. Nakon općenitog razgovora o umjetnosti i umjetnicima, djeci su postavljena malo detaljnija pitanja u vezi same aktivnosti poput:

Jeste li ikada čuli za slikara Ladislava Kralja Međimurca?

Znate li gdje je on živio?

Kako mislite kako izgleda njegova kuća?

Što vas najviše zanima o njegovom životu?

Drugi dio motivacije trajao je 10 minuta održao se kada smo stigli u slikarevu kuću, ispred ulaza u kuću i tokom razgledavanja kuće i galerije.

Slika 1. Ulaz u rodnu kuću slikara Ladislava Kralja Međimurca

Ispričala sam djeci da je slikar Ladislav Kralj Međimurec je poznati hrvatski slikar koji se rodio u gradu Čakovcu. Ladislav bi bio jako sretan kada bi znao da će oni danas biti u njegovoj rodnoj kući i vidjeti gdje je on živio i što je naslikao. Zato je njihov zadatak da naslikaju pastelama ono što će im se najviše svidjeti. To može biti likovno djelo, a može biti i dio kuće ili dvorišta koji ćemo vidjeti. Neka slikaju tako da njihova djela budu još ljepša od svega što su vidjeli pa da mogu pokazati svima u vrtiću kao i roditeljima gdje su bili i što su radili.

Zajedno ćemo proći kroz hodnike i sobe, a u jednom će trenutku djeca imati priliku vratiti se na mjesto koje ih se najviše dojmilo i još bolje proučiti detalje.

Slika 2. Pokućstvo i slike u kući poznatog slikara

Slika 3. Razgledavanje pokućstva, razgovor o životnom prostoru i analiziranje slikarevih djela

Slika 4. Na skici vidimo slikarev atelje

Nakon razgledavanja životnog prostora i slika postavljena su pitanja:

Što vidite na fotografiji? Čime je slikar slikao? Što je koristio da bi mogao slikati?

Što vidite oko sebe?

Jeste li tako zamišljali kuću poznatog slikara?

Što vam je drugačije nego što ste zamišljali?

Što vam se najviše sviđa?

Jeste li vidjeli nešto posebno?

Slika 5. Razgledavanje galerije slika

Treći dio motivacije trajao je 5minuta. Motivacija je trajala tokom prolaska kroz cijelo dvorište a još više pažnje privukao je eksterijer i trešnja koja se nalazi u središtu dvorišta.

Što si do sada vidio/la? Jesi li vidio/la sve slike na zidovima? Jesi li primijetio/la namještaj u sobi? Što je drugačije nego u tvojoj kući? Kako izgleda dvorište? Što mislite koja je to voćka na dvorištu?

Slika 6. Razgledavanje dvorišta

Slika 7. Djeca taktilno percipiraju i proučavaju trešnju

Najava zadatka:

„Dragi Leptirići“, puno smo razgovarali o tome tko su slikari, kako čine svoja umjetnička djela, što im je za to potrebno a posebno smo pričali o umjetniku, našem međimurskom slikaru. Imali smo priliku vidjeti kako u stvarnosti izgleda kuća poznatog slikara, atelje gdje je slikao te njegova galerija umjetničkih radova i dvorište. Kako je slikao umjetnik, tako ćemo i mi sada naslikati ono što nam se najviše sviđjelo. To može biti nešto iz kuće našeg slikara, iz galerije njegovih slika a može i biti iz dvorišta u kojem se sada nalazimo. Uzmimo naše materijale te napravimo i mi naša mala umjetnička djela kao uspomenu na ovaj dan.

Realizacija:

S obzirom da je jedan dio promatranog prostora zatvoren, predviđeno je da nakon obilaska svi izađemo van na dvorište te na dijelu u kojem smo razgovarali prije ulaska u kuću, provedemo likovnu aktivnost. Sukladno tome, ukoliko je dijete odlučilo slikati bilo koji dio unutrašnjosti kuće (zidovi, slike, namještaj i sl.) jedna odgojiteljica će uvijek biti na raspolaganju da ode s djetetom natrag unutra kako bi se ono po potrebi podsjetilo onoga što slika. Djeci su ponuđene pastele i crtaći blokovi, a svoje likovne radove će stvarati na podu. Osim po sjećanju, djeci će biti omogućeno slikanje onoga što vide u tom trenutku, odnosno što trenutno promatraju (dvorište). Pretpostavljam da će pojedina djeca željeti crtati sama, a neka će se udružiti. Nakon dovršenih radova svi će se poslikati, ali isto tako složiti u mapu koja će se dati na uvid drugoj djeci, roditeljima i odgojiteljima. Dakako, nakon aktivnosti skupa pospremamo materijale.

Slika 8. Djeca su se po vlastitoj želji rasporedila po dvorištu

Slika 9. Neka djeca su slikala na podu a neka djeca na klupama

11.3. Osvrt na tijek aktivnosti

Aktivnost je trajala ukupno gotovo 45 minuta. Pastel je slikarska tehnika, ali većina djece je koristila pastel i kao crtačku tehniku tj. „crtali“ su pastelama. Velika uzbuđenost uzela je dosta vremena jer se pojedina djeca nisu mogla odlučiti što će naslikati ili nacrtati. Pojedina su naslikala čak nekoliko crteža. Najviše su prikazani motivi iz prirode, odnosno dvorišta najvjerojatnije zbog toga što su ga djeca izravno imala priliku promatrati prilikom slikanja. Djeca su bila zainteresirana za izložene likovne radove slikara.

11.4 Prikazi analiza dječjih likovnih radova s originalnim dječjim komentarima

Većinom su sva djeca slikala po direktnom promatranju i sjećanju samo je jedna djevojčica iskazala želju da još jednom slikarevo umjetničko djelo. Pojedinoj se djeci svidjelo što slikaju na podu, a neki su bili nezadovoljni jer im linije nisu bile onakve kakvima su oni zamislili da će biti.

Neka djeca su koristila pastele kao slikarsku tehniku i popunjavala plohe bojom a većina njih je pastelnu tretirala kao crtačku tehniku, izvlačili su konture predmeta kao da rade drvenom bojicom.

Slika 10.

Ovo je crtež šestogodišnjeg dječaka. Dječak je crtao sliku koju je vidio u galeriji. Crtež je obogaćen s par detalja kao što su trepavice, osmijeh osobe, ogrlica, okvir slike. Nacrtao je i kvadrat s lijeve strane slike koji prikazuje opis slike. Okomite linije prikazuju zid na kojemu je obješena slika. Dijete je

emocionalno i intelektualno aktivno.

Dječji komentar: „Ovo je ona slika što je bila tamo na zidu. Mislim, bila je na prozoru još jedna žena ali sam zaboravio kako izgleda.“

Slika 11.

Šestogodišnja djevojčica je koristila pastelnu kao „crtačku“ tehniku. Rad je nastao na temelju izravnog promatranja i crta na osnovi stvarnog izgleda. Rub papira označuje liniju tla gdje drvo trešnje stoji i također liniju neba. Drvo je prikazano kao i u prirodi sa neravnom i izvitoperenim granama.

Djevojčica se također izražava i označuje bojom ono što je za nju važno. Dijete koristi debele i tanke linije što je karakteristično za tu dob.

Dječji komentar: „Nacrtała sam trešnju. Trešnja je zdrava i fina.“

Slika 12.

Ovo je crtež šestogodišnje djevojčice. Slika je nastala više po shemi nego po direktnom promatranju kao na slici od djevojčice prije. Drvo je nacrtano onako kako je djevojčica naučila. Počinje crtati od korijena, njezino drvo raste u deblo i zaokružila je krošnju u ovalnim oblicima, ali pošto

je krošnja velika nije uspjela cijela stati na papir. Krošnju je upotpunila crvenim točkicama, koje predstavljaju plod trešnje. Leptir i cvijeće je djevojčica dodala po svojoj želji da upotpuni sliku, to je njezino rješenje i ono je crtano po shemi kako je djevojčica naučila.

Dječji komentar: „Ovo je ova tu trešnja. I ovo je ovo cvijeće. Kad nije jako vruće onda ima leptira. Sad ga nisam vidjela.“

Slika 13.

Ovo je slika šestogodišnjeg dječaka. Crtao je izravno po promatranju. Prikazao je rodnu kuću slikara i smjestio u središte papira. Kuću je postavio na tlakavce koje je kasnije vidio u vrtu, i lijevi dio kuće je na travi. U sredini kuće su kupolasta vrata kroz koja smo ušli, prikazana vrata s

lijeve strane jest ulaz u rodnu kuću slikara, a prikazana vrata s desne strane gdje se nalaze tri stepenice koje je naglasio, očito je to važno, ono je ipak ulaz u galeriju sa slikama.. Prikazao je i vegetaciju. Slika je upotpunjena bojama i vrlo kreativna. Crtež je dobro organiziran, te dječak crta jednu širu prostornu organizaciju

Dječji komentar: „Nacrtao sam kuću. Ja sam ti mislio da je ona puno manja!“

Slika 14.

Ovo je slika šestogodišnjeg dječaka. Dječak je naslikao sliku po sjećanju koju je vidio u galeriji. Prikazao je cvijet u žutom žitnom polju i šarena polja.

Dječji komentar: „Ovo je slikar vidio kroz prozor. Mislim da je i on to slikao. Ali ja sam je naslikao bolje“.

Slika 15.

Ovo je slika šestogodišnjeg dječaka. Rad je nastao na temelju izravnog promatranja i slika na osnovi stvarnog izgleda. Dječak je bio fasciniran organizacijom pravokutnih oblika u prostoru dvorišta te je to odabrao za slikanje. Pokušao je što stvarnije prikazati raspored pravokutnih i četvrtastih

oblika koje je smjestio u centar papira, a ostali prostor je popunio, oslikao zelenom

bojom koja predstavlja travu. Dodao je i četiri maslačka po vlastitom nahođenju te malko upotpunio sliku.

Dječji komentar: „Ja sam nacrtao ovo tu, tak slično ima i moja baka doma, na dvorištu ispred, samo nije tak ukrug.“

Slika 16.

Ovo je slika šestogodišnje djevojčice. Djevojčica je odabrala crtački pristup i odlučila se za vanjski dio prostora dvorišta. Pokušala je prikazati raspored pravokutnih oblika koji su je fascinirali. Sliku je prikazala iz ptičje perspektive, dojmili su je se kameni blokovi raspoređeni po tlu.

Djevojčica crtežu dodaje shematski prikaz grmlja kojim je željela upotpuniti, prekriti papir i ukrasiti svoj crtež.

Dječji komentar: „Ja sam nacrtala ovaj tu krug, jer mi je lepi.“

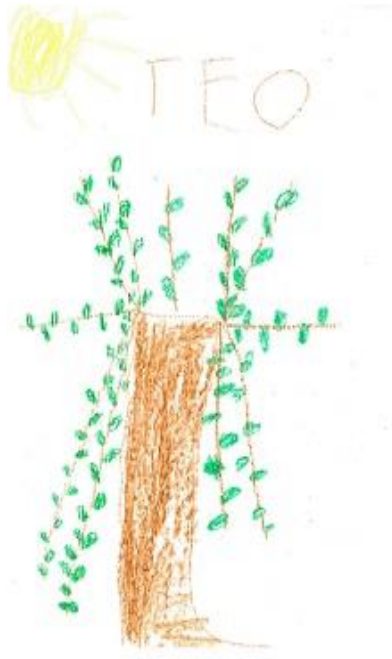
Slika 18.

Slika 17.

Slika 20.

Slika 19.

Slika 21.

Slika 22.

Slika 23.

11.5 Osobni osvrt na vlastiti rad

Smatram da je aktivnost uspješno provedena. Dakako, bilo je malih propusta u provedbi. Primjerice, nedostajalo nam je slikarskog materijala, djeca su tražila i željela koristiti crvenu pastelu. Vjerujem da bi najsigurnija opcija bila da svako dijete ima svoj paketić pastela iako je iz ovog problema proizašla vrlo dobra suradnja među djecom te se razvijalo strpljenje. Također, pojedinoj djeci je bilo premalo vremena provedenog u samoj kući, dok su je neka željela što prije proći. Unatoč ponuđenoj mogućnosti da se vrate pogledati ponovno, interes se do tada već izgubio. Bilo bi idealno organizirati se tako da jedna odgojiteljica može ostati unutra sve dok traje dječji interes. Djeca su tijekom tog dana, ali i sljedećih nastavila govoriti o dojmovima. Određena likovna djela su ih se dojmila u trenutku kada su bila u kući, ali se prava tema za raspravu razvila na temelju izgleda kuće za koju su mnoga djeca rekla da je „stara“. Tradicionalni izgled kuće u usporedbi sa modernim izgledom kuće jedna je opširna i vrlo zanimljiva tema djeci koja im je jako bliska.

11. ZAKLJUČAK

Iz svega što je navedeno i prikazano, vidljivo je kako se likovnost svakog pojedinog djeteta u potpunosti razlikuje. Svako dijete je individualno, stoga je pristup likovnom izražavanju kod svakog djeteta drugačiji i jedinstven. Važnu ulogu imaju odgojitelji koji djecu dovode u kontakt s različitim likovnim tehnikama, ali i različito motiviraju djecu na likovno stvaralaštvo ispravnim poticanjem emocija i njihove znatiželje. Svako likovno djelo ima svoju vrijednost. U vrtićima i školama često se zanemaruje činjenica koliko je prirodno okruženje za dijete dobar poticaj za razvoj svih razvojnih područja, pa tako i onih usko vezanih uz likovnost. Djeca tijekom boravka na otvorenom mogu prikazivati ono što trenutno vide, mogu ući u zatvoreni prostor i kreativno se izražavati na osnovu sjećanja, a motivi u prirodi mogu ih motivirati da ono što vide nadgrade svojom maštom. Sve dok se djetetu daje sloboda prilikom izražavanja, ali mu se istovremeno pruža različitost svega do tada njemu neotkrivenoga, tada će se dijete i razvijati. Svakako je poticajno organizirati likovne aktivnosti van prostora vrtića, odlazak u šetnju, posjete različitim ustanovama, radnostima da djeca promijene sredinu i dobiju motivaciju za nečim novim. Dječji likovni radovi koji nastaju na takav način odišu spontanošću koji je izazvan izravnim intenzitetom nekog novog doživljaja te tako djeca u svojim likovnim radovima napuštaju kopiranje drugih i naučene crtačke sheme. Kada djeca imaju priliku susresti se sa nečim novim, svjedočimo njihovim pozitivnim i veselim reakcijama, sve su to za njih nove situacije koje čine nove izazove. Uloga odgojitelja najviše leži u ideji da svojom prisutnošću, kreativnosti i fleksibilnosti ostvaruje djeci slobodan put u svladavanju nekih novih prepreka s kojima se susreće, da ne čini ništa umjesto njega već da sve ono što dijete čini, poštuje i vrednuje.

ŽIVOTOPIS

Ime mi je Danijela Zavrtnik (djevojačko Horvat), rođena sam 4. svibnja 1980. godine u Varaždinu. Završila sam 5.osnovnu školu do petog razreda i 2.osnovnu školu do osmog razreda, te Elektrostrojarsku školu, SSS za Grafičkog tehničara u Varaždinu.

Godine 2009. godine upisujem na Evandeoskom Teološkom Fakultetu u Osijeku, smjer Kršćansku etiku, a 2013. upisujem Učiteljski fakultet u Zagrebu – odsjek u Čakovcu, smjer **Rani i predškolski odgoj i obrazovanje**.

Vrlo sam aktivna osoba, druželjubiva, volim istraživati i propitkivati, od 2002. godine sam u stalnom radnom odnosu. Najduže radno mjesto mi je bilo kod poslodavca „Društvo Multiple Skleroze Varaždinske Županije“, gdje sam radila nekoliko godina kao osobni asistent i volonter. Trenutno radim kao njegovatelj starijih, bolesnih i nemoćnih osoba u Austriji. U slobodno vrijeme bavim se plesom, volim čitati, pohađam različite kreativne radionice, te radionice za osobni rast i razvoj. Sudjelovala sam u humanitarnom radu, na dječjim kršćanskim kampovima te rado volontiram u Kristovoj Crkvi u Varaždinu.

LITERATURA

1. Balić-Šimrak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost.
(http://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=10123) preuzeto 23.6.2017.
2. Belamarić, D. (1987). Dijete i oblik. Zagreb:Školska knjiga.
3. Bodulić, V. (1982). Umjetnički i dječji crtež. Zagreb: Školska knjiga.
4. Grgurić, N.,Jakubin, M. (1996). Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje. Zagreb: Educa.
5. Karlavaris, B. (1988). Metodika likovnog odgoja 2. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
6. McMillan, M. (2014). Outdoor play matters:The Benefits of Outdoor Play for Young Children.
(http://www.galwaychildcare.com/uploadedfiles/Outdoor_Play_Matters.pdf)
preuzeto 26.6.2017.
7. Miljak, A. (1996). Pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja. Velika Gorica_Persona.
8. Moslavac, S. (2012). Urodila žuta dunja: Narodne dječje igre Moslavine, hrvatske Posavine i Banovine. Kutina: Muzej Moslavine Kutina.
9. Šagud, M. (2002). Odgajatelj u dječjoj igri. Petrinja: Visoka učiteljska škola.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja, Danijela Zavrtnik, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog rada pod naslovom „Likovne aktivnosti djece u prirodnom okruženju“ te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Danijela Zavrtnik